

Informacje Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej

Nr 4

grudzień 2006

SPRAWOZDANIE Z WYJAZDU STUDYJNEGO

W dniach 17-22 września 2006 r. 23-osobowa grupa pracowników Biblioteki Głównej i bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego uczestniczyła w wyjeździe studyjnym do wybranych bibliotek Czech, Austrii i Węgier. Wybierając biblioteki, które chcieliśmy odwiedzić, kierowaliśmy się chęcią wymiany doświadczeń związanych m.in. z pracą w Alephie, a także wspólnymi działaniami w przyszłości, których podstawą może być współczłonkostwo w jednej z zawodowych organizacjach międzynarodowych takich jak LIBER, IATUL czy IGeLU.

Celem nadrzędny wyjazdu było nawiązanie współpracy pomiędzy jednostkami systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Warszawskiej, a odwiedzanymi bibliotekami, a także nawiązanie bezpośrednich kontaktów pomiędzy pracownikami zatrudnionymi na podobnych stanowiskach prac, wykonujących podobne zadania. Nawiązana współpraca może w przyszłości zaowocować lepszą organizacją pracy i obsługą użytkowników w bibliotekach PW.

Wśród omawianych tematów szczegółowych nacisk położono na następujące problemy:

1. organizacja i rozwój kolekcji elektronicznych
2. zasady i warunki udostępniania zbiorów, w tym zbiorów elektronicznych i drukowanych
3. wymiana informacji o programach szkoleń użytkowników bibliotek (przysposobienie biblioteczne, szkolenia specjalistyczne dla doktorantów i pracowników)
4. organizacja pracy i zarządzanie zasobami bibliotecznymi z wykorzystaniem bibliotecznego systemu ALEPH

Odwiedziliśmy kolejno następujące biblioteki, w Pradze Statni technicka knihovna i Narodni knihovna; w Wiedniu: Osterreichische Nationalbibliothek i Universitätsbibliothek der Technischen Universität Wien, i w Budapeszcie BME OMIKK (Uniwersytet Techniczno-Ekonomiczny i Centralna Biblioteka Techniczna) oraz Magyar Tudományok Akadémia Könyvtára.

(A.C., J.S.)

Czechy

Statni technicka knihovna

Pierwszą biblioteką, w której gościliśmy (18 września 2006 roku) była Statni technicka knihovna (Państwowa Biblioteka Techniczna) <http://www.stk.cz> Mieści się ona na terenie Klementinum na Starym Mieście przy Mariánské náměstí. Zbiory Biblioteki to czeska i zagraniczna literatura techniczna oraz przyrodnicza i społeczna powiązana z technologią. Kolekcja liczy ponad 1 700 tytułów czasopism czeskich i zagranicznych, ponad 1,5 mln wydawnictw handlowych, informacyjnych, dokumentów elektronicznych i innych publikacji. Użytkownicy mają do dyspozycji możliwość wyszukiwania w katalogu OPAC (zbiory od 1978 r.) oraz katalogu tradycyjnym. W zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych Statni technicka knihovna współpracuje z wieloma bibliotekami zagranicznymi http://www.stk.cz/en/foreign_libraries.html

(T.S.)

Główny budynek kompleksu gmachów Klementinum w Pradze

W Bibliotece bardzo serdecznie przywitał nas zastępca dyrektora STK dr Jan Bayer, który omówił działania biblioteki w zakresie gromadzenia, opracowywania i tworzenia bazy dotyczącej tzw. szarej literatury (ang. grey literature). STK uczestniczyła w systemie SIGLE (System for Information on Grey Literature in Europe). Od początku roku 2006 baza ta stała się podstawą kolejnego projektu, w ramach którego powstaje Open-SIGLE - baza typu open access (900 000 rekordów, zawierająca przede wszystkim opisy raportów,

sprawozdań, dysertacji i niepublikowanych materiałów konferencyjnych).

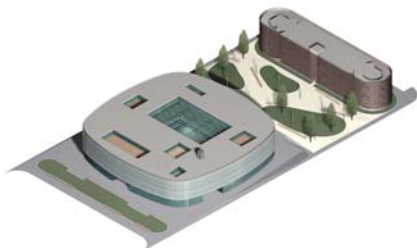
Na podstawie zgromadzonych doświadczeń w bibliotece STK powstał projekt Narodowego Repozytorium Szarej Literatury (National Repository for Grey Literature - NRGL). Będą go tworzyć repozytoria wyższych uczelni, Narodowe Archiwum Prac Doktorskich i Magisterskich, Akademia Nauk, pozostałości z bazy SIGLE znajdujące się w STK oraz prywatne i zakładowe ośrodki badawcze. Projekt ten nie jest jeszcze realizowany, ale jest przygotowany i oczekuje na odpowiednie fundusze.

STK wraz z 40 innymi czeskimi bibliotekami tworzy Wirtualną Bibliotekę Politechniczną (Virtuální polytechnická knihovna-VPK). <http://www.vpk.cz> Wirtualnie połączone zbiory czasopism tych bibliotek są przeszukiwalne we wspólnym katalogu. Na ich podstawie prowadzone są usługi biblioteczne dla społeczności zainteresowanej techniką.

Jedna z czytelni Statni Technicka Knihovna (aut. E.Mroczek)

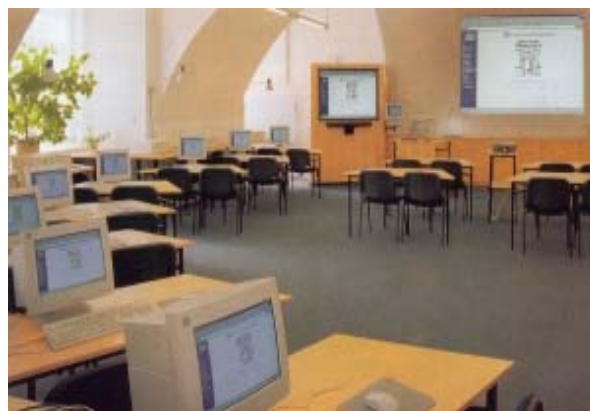
Najbardziej żywotnym problemem biblioteki w chwili obecnej jest stworzenie Narodowej Biblioteki Technicznej Czech (NTK). Na mocy podpisanego w 2001 roku porozumienia biblioteka STL wraz z ČVUT (Ceske vysoke uceni technicke v Praze) i Usredni knihovna VSCHT (Vysoka skola chemicko-technicka) połączyły swoje zbiory i będą stanowić jedną instytucję, dla której zaplanowano bardzo nowoczesny obiekt. Na stronie domowej <http://www.stk.cz/ntk/projekt.html> znajdują się informacje o projekcie jej nowego gmachu.

Pracownicy STL bardzo dokładnie przygotowali się do naszej wizyty. Planując ją, zaproponowaliśmy obszar zagadnień związany z elektronicznym obliczem biblioteki (biblioteki cyfrowe, repozytoria, źródła elektroniczne) oraz praktyką szkoleń użytkowników w tym zakresie. Ciekawi byliśmy również doświadczeń związanych z komputerowym systemem Aleph. Interesującą nas problematykę przedstawiono nam na specjalnie przygotowanych prezentacjach.

Nasze spotkanie odbywało się w Centrum Szkoleniowym STK. Powstało ono w 1999 roku. Jego podstawowym celem jest profesjonalne kształcenie bibliotekarzy STK, użytkowników biblioteki oraz pozostałych przedstawicieli środowiska bibliotekarskiego. Centrum zajmuje pomieszczenie (obliczone maksymalnie na 50 miejsc), w którym znajduje się 10 stanowisk komputerowych, duży ekran (tzw. SmartBoard) - interaktywna tablica elektroniczna połączona z komputerem i projektorem komputerowym.

Wyposażenie Centrum (odpowiednie fundusze) było możliwe dzięki udziałowi biblioteki STK w programie "Centrum Szkolenowe Kształcenia Ustawicznego Bibliotekarzy Republiki Czeskiej". Obecnie Centrum uczestniczy w wielu programach zarówno lokalnych (obejmujących Pragę) jak i ogólnokrajowych (Program

Ministra Kultury Republiki Czeskiej - "Biblioteka 21. Wieku").

Prowadzone są tu szkolenia obejmujące zagadnienia:

- biblioteczne usługi informacyjne w teorii i praktyce
- systemy przesyłania dokumentów elektronicznych (tzw. electronic document delivery systems)
- bibliotekę cyfrową
- wyszukiwanie w elektronicznych źródłach informacji dostępnych poprzez STL
- komunikację społeczną (komunikacja z użytkownikami, relacje międzyludzkie w miejscu pracy)
- kursy językowe
- kursy komputerowe
- kursy dla potrzeb Online2000Centrum - centrum kształcenia na odległość

W 2002 roku Centrum Szkoleniowe STK (wraz z Centrum Szkoleniowym Biblioteki Narodowej Czech) otrzymało Nagrodę 8 Konferencji INFORUM 2002 za pakiet wykładów i kursów związanych z automatyzacją bibliotek.

(E.M.)

Narodni Knihovna

W tym samym dniu popołudniu odwiedziliśmy Narodni knihovnu (Bibliotekę Narodową Czech) <http://www.nkp.cz>, która jest jedną z najstarszych bibliotek publicznych w Czechach, ze zbiorami przewyższającymi liczbowo wszystkie inne biblioteki w kraju. Wartość jej zbiorów sprawia, że jest uznawana za jedną z najważniejszych bibliotek nie tylko w Europie, ale i na świecie. Jej zbiory to ponad 6 mln woluminów. Corocznie wpływa ok. 80 tys. nowych tytułów. Sercem kolekcji są manuskrypty przekazane w darze przez Karola IV Uniwersytetowi Praskiemu w 1366 r. Perłami kolekcji są Kodeks Wyszehradzki z 1085 r. i Biblia z I połowy XIII wieku.

Hall Biblioteki Narodowej Czech (aut. M.P.)

Na spotkaniu zaprezentowano nam autorskie programy Biblioteki, które są finansowane przez czeskie Ministerstwo Kultury i Unię Europejską. Naszą szczególną uwagę zwrócił program „Memoria” dotyczący zbiorów historycznych, więcej informacji pod adresem: <http://www.memoria.cz> oraz „Uniform Information Gateway”, który wystartował w 2001 r. <http://www.jib.cz> Do UIG należą Narodni Knihovna, Statni technicka knihovna, Uniwersytet Karola oraz jedenaście innych czeskich instytucji.

Narodni Knihovna bierze także udział w projekcie CASLIN (sieć informatyczna łącząca biblioteki czeskie i słowackie) <http://www.caslin.cz>

Informacje o lokalizacji czeskich ksiązek we wszystkich czeskich bibliotekach można znaleźć pod adresem: www.knihovny.cz

Biblioteka Narodowa to kompleks gmachów Klementium, które zalicza się do najbardziej godnych uwagi budynków czeskiej Pragi. Całość obejmuje ponad 2 hektary w historycznym centrum miasta (Marianske namesti).

Liczba czytelników sięga rocznie prawie miliona. Głównie są to: studenci, pracownicy naukowci i dydaktyczni. Notuje się około miliona wypożyczeń rocznie (z wypożyczalni czeskiej Biblioteki Narodowej może korzystać każdy kto skończył 18 lat).

Czechach prowadzony jest szeroko zakrojony program digitalizacji zbiorów bibliotecznych i archiwalnych. Wszelkie działania są koordynowane przez centrum zlokalizowane w Bibliotece Narodowej. Podstawowym celem jest zbudowanie biblioteki, która będzie zapewniała dostęp do dokumentów elektronicznych.

(J.S., V.F., E.S., W.D.)

Wybrane programy w zakresie digitalizacji zbiorów:

1. Digitalizacja rzadkich manuskryptów.

W ramach projektu pilotażowego UNESCO "Pamięć Świata" Biblioteka Narodowa wraz z firmą ALBERTINA Ltd. podjęła się digitalizacji rzadkich manuskryptów będących w posiadaniu biblioteki. Manuskrypty te są skanowane bezpośrednio z oryginałów lub z kolorowych slajdów. Zdigitalizowane zbiory są dostępne na nośnikach elektronicznych w Bibliotece Narodowej oraz rozprowadzane na płytach CD.

2. Memoriae Mundi Series Bohemica

Program ten stanowi kontynuację wyżej prezentowanego programu realizowanego pod auspicjami UNESCO. Podstawowym celem projektu jest zapewnienie dostępu do dużej liczby rzadkich dokumentów, stanowiących dziedzictwo narodowe. W ramach realizacji programu do końca 2001 r. zdigitalizowano i udostępniono w wersji elektronicznej 300 tys. stron manuskryptów i kilkanaście tysięcy stron inkunabułów. W realizacji projektu oprócz Biblioteki Narodowej biorą udział: Morawska Biblioteka Regionalna w Brnie, biblioteka regionalna w Ołomuńcu i państwowe archiwa w Jihlavie.

3. Program Kramerius

Celem programu jest mikrofilmowanie, a następnie digitalizacja dokumentów zagrożonych zniszczeniem (kwaśny papier). W realizacji projektu biorą udział oprócz Biblioteki Narodowej: Morawska Biblioteka Regionalna w Brnie, biblioteki naukowe w Ołomuńcu i Pilźnie oraz państwowe archiwa w Jihlavie

4. Digitalizacja mikrofilmów w Bibliotece Narodowej

Oprócz kilku programów mikrofilmowania zbiorów Biblioteka Narodowa jest również silnie zaangażowana w poszukiwanie nowoczesnych rozwiązań. Jednym z nich jest

projekt digitalizacji mikrofilmów znajdujących się w posiadaniu biblioteki. Biblioteka Narodowa prowadzi również Bibliotekę Cyfrową.

5. Joint Czech and Slovak Digital Parliamentary Library Digital Library

Wspólny projekt parlamentów czeskiego i słowackiego, w którym biorą udział: Parliamentary Library, Information Technology Department of the Office of the Chamber of Deputies, Information Technology Department of the Senate Chancellery of the Czech Parliament and Parliamentary Library, parliamentary archive, Information Technology Department of the National Council of the Slovak Republic.

(A.K.)

Austria

Osterreichische Nationalbibliothek

19 września 2006 r. gościliśmy w Osterreichische Nationalbibliothek (Biblioteka Narodowa Austrii) <http://www.onb.ac.at>, która jako centrum informacyjne oferuje swoim użytkownikom profesjonalne doradztwo i dostęp do swoich zbiorów (7,4 mln egz.) oraz do międzynarodowych baz danych. Osterreichische Nationalbibliothek jest jedyną biblioteką w Austrii, która otrzymuje kopię każdej publikacji pojawiającej się na terenie kraju (łącznie z pracami magisterskimi i wydawnictwami multimedialnymi). Dodatkowo kolekcjonuje wybrane pozycje z literatury światowej dotyczące Austrii. W swoich 10 kolekcjach przechowuje i chroni cenne zbiory druków ulotnych, plakatów, posterów, ex-librisów, manuskryptów, rękopisów autorskich, map, atlasów, globusów, nut, librett, papirusów, obrazów, fotografii, inkunabułów, starodruków i drogocennych książek.

Twórcą najstarszego katalogu kartkowego, który posiada Biblioteka był Gotfried von Swieten zarządzający biblioteką dworską Józefa II w latach 1777-1803. Obecnie biblioteka ma 13 różnych katalogów kartkowych i katalog online.

W magazynach Biblioteki Narodowej Austrii (aut. M.Pierewoj)

ONB należy do Osterreichische Bibliothekverbund und Service GmbH (OBVSG), a przez tę organizację do projektu Kooperative Neukatalogisierung, do którego należą także Verbundzentrale Bibliotheksverbundes Bayern (BVB) oraz Hochschulbibliothekszentrum des Landes Nordheim – Westfalen (HBZ).

(J.S., V.F., E.S., W.D.)

Universitätsbibliothek der Technischen Universität Wien

Budynek Biblioteki Politechniki Wiedeńskiej (aut. J.B.Kucharska)

20 września 2006 roku odwiedziliśmy Universitätsbibliothek der Technischen Universität Wien (Biblioteka Politechniki Wiedeńskiej) <http://www.ub.tuwien.ac.at/>, która znajduje się w samym centrum Wiednia przy Karlsplatz 13. Biblioteka ta należy do największych bibliotek technicznych w Austrii. Księgozbiór mieści się w Bibliotece Głównej, w ponad 90 bibliotekach wydziałowo-przedmiotowych oraz w dwóch bibliotekach specjalistycznych: Bibliotece Chemicznej i Bibliotece Matematyczno-Fizycznej. Użytkownik ma możliwość m.in. dostępu do kilkudziesięciu baz danych, w tym do baz europejskich patentów, elektronicznych czasopism i katalogów bibliotecznych. Biblioteka Politechniki Wiedeńskiej posiada ponad milion woluminów i 2800 tytułów czasopism naukowych. Gromadzony jest

ksiegozbiór z zakresu nauk przyrodniczych i technicznych, ale także z przedmiotów pokrewnych takich jak np. technologia środowiska. Większość książek i czasopism znajduje się w wolnym dostępie.

Książki sklasyfikowane są według klasyfikacji własnej. Każda dziedzina oznaczona jest kodem trzyliterowym np. ARC – architektura, urbanistyka, CHE – chemia i biochemia, oraz następującym po nich kodem trzycyfrowym uszczegółwiającym podział.

Na parterze znajdują się zbiory podręczników. Zbiory czasopism umiejscowione są na piętrach II i III, zaś książki są dostępne od piętra III do IV. Biblioteka w swojej kolekcji posiada zbiory prac licencjackich, inżynierskich i rozpraw doktorskich oraz austriackich i niemieckich norm udostępnianych także w systemie wolnego dostępu na V piętrze.

Materiały takie jak starodruki, pozycje wyjątkowo cenne, kolekcje specjalne (np. kolekcja architektoniczna) oraz pozycje rzadziej użytkowane znajdują się w magazynie i są udostępniane po uprzednim zamówieniu.

Na każdym piętrze znajdują się czytelnie i miejsca z możliwością podłączenia laptopa oraz stanowiska do samodzielnego kopiowania materiałów w postaci kserografów i skanerów. Na I piętrze mieszczą się stanowiska do pracy dla czytelników niewidzących i słabowidzących. Biblioteka posiada stanowiska komputerowe z dostępem do internetu.

Na parterze biblioteki przy holu wejściowym, ozdobionym fontanną z płaskorzeźbą lwiej głowy znajduje się dział wypożyczeń oraz kawiarnia będąca miejscem spotkań czytelników. Punkt informacyjny znajduje się na piętrze pierwszym. Na piętrze III i IV znajdują się pokoje do nauki, zaś na piętrze V – sale konferencyjno-wykładowe. Piętro VI jest kondygnacją biurowo-administracyjną, gdzie umieszczone są także działy gromadzenia, katalogowania i opracowania. Z tego piętra wychodzi się na taras na dachu, z którego roztacza się wspaniały widok na Karlsplatz i centrum Wiednia. W dali widać rysującą się sylwetkę katedry św. Stefana.

(A.R., K.Ż.)

Budapeszt

BME OMIKK

21 września 2006 roku odwiedziliśmy dwie biblioteki. BME OMIKK <http://www.omikk.bme.hu/> (pełna nazwa brzmi Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár=Budapest University of Technology and Economics National Technical Information Centre and Library) mieści się na terenie Uniwersytetu w dwóch połączonych budynkach. Ta integracja przyniosła zysk nie tylko pracownikom biblioteki, lecz także jej użytkownikom. Obie grupy zyskały nowe miejsca do pracy i nauki, a także dodatkowe wyposażenie.

Na bogate zasoby BME OMIKK składają się książki naukowe i podręczniki akademickie, czasopisma bieżące (3.400), około 100 baz danych na CD ROM, a także elektroniczne źródła informacji w wersji on-line. Użytkownicy mają dostęp do 17 komercyjnych baz danych w wersji online oraz 5 tys. czasopism elektronicznych. Korzystają z nich tylko na terenie uczelni, bowiem dotąd nie zakupiono systemu kontroli dostępu, który umożliwiłby dostęp do baz z komputerów poza uniwersytetem.

Widok holu BME OMIKK (aut. J.B.Kucharska)

W BME OMIKK zaskakujące dla nas było podejście kadry bibliotecznej do umiejętności użytkowników. Biblioteka nie opracowuje oferty szkoleń w zakresie przysposobienia bibliotecznego dla studentów, ani w żadnej innej formie np. dla dyplomantów czy pracowników naukowych, uzasadniając to tym, że młodzież otrzymuje wystarczające przygotowanie w tym zakresie na poziomie szkoły średniej. Jediną stosowaną formą są szkolenia na życzenie dla chemików.

Zaskoczyła nas także odmienna od naszej struktura organizacyjna uczelnianego systemu bibliotecznego. Na terenie BME OMIKK poza Biblioteką Główną działa 90 bibliotek instytutowych (organizowanych bez kadry bibliotekarskiej, których zbiory zintegrowane są z katalogiem centralnym. Biblioteki instytutowe pracują na rzecz poszczególnych instytutów i nie mają charakteru biblioteki publicznej (zamknięte są także dla studentów). Każdy instytut rezerwuje w swoim budżecie pieniądze na zakup zbiorów. Zakup ze wskazaniem listy tytułów zlecany jest Bibliotece Głównej, która te zbiory opracowuje i włącza do katalogu centralnego. W bibliotekach instytutowych nie są zatrudnieni bibliotekarze. Pracownicy instytutów korzystają ze zbiorów swoich bibliotek na miejscu w czytelnii. Jeśli chcą wypożyczyć książki muszą z nimi przyjść do Biblioteki Głównej i tam dokonać formalności.

Historia tej biblioteki sięga 1848 r., kiedy na Węgrzech utworzono Szkołę Techniczną. W takim kształcie

funkcjonowała do lat 30-tych ubiegłego stulecia. Po II wojnie światowej zaczęła ponownie działać i rozwijać się jako biblioteka akademicka.

W roku 2001 nastąpiło połączenie Głównej Biblioteki Uniwersyteckiej z Narodową Biblioteką Techniczną.

Uczelnia liczy 16 tys. studentów, którzy są potencjalnymi użytkownikami biblioteki. Do ich dyspozycji jest ponad 2 mln dokumentów, z czego 100 tys. woluminów znajduje się w czytelniach z tzw. wolnym dostępem. Użytkownicy mogą korzystać z zasobów biblioteki w wielu miejscach, bowiem na terenie obu budynków bibliotecznych znajduje się 7 czytelń, w których łącznie jest ponad 500 miejsc i ponad 50 stanowisk komputerowych.

Dostęp do większości baz komercyjnych kupowany jest na zasadzie indywidualnych licencji. BME OMIKK, podobnie jak inne biblioteki naukowe na Węgrzech, należy do narodowego konsorcjum EIS (Electronic Information System), w ramach którego dostęp do bazy Web of Science oraz czasopism Elsevier'a jest finansowany przez Ministerstwo Edukacji.

Obecnie BME OMIKK posiada najbogatszą na Węgrzech kolekcję literatury technicznej. Do jej zbiorów wpływają wszystkie publikacje z zakresu techniki i technologii. Szczególną wagę przywiązuje się do kolekcji z dziedziny matematyki i nauk fizycznych. Od 8 lat tworzona jest także kolekcja z zakresu nauk ekonomicznych i społecznych. Poza tym gromadzone są prace doktorskie w wersji papierowej, a od niedawna także w wersji elektronicznej na CD ROMach. W roku 2001 zbiory obu bibliotek zostały włączone do katalogu komputerowego, który jest retrospektywnie uzupełniany.

Biblioteka udostępnia swoje zbiory na miejscu w wielu czytelniach, do których należą: Czytelnia Ogólna (odnowiona w 2001 r.), nazywana także „świątynią wiedzy”, Czytelnia Literatury Technicznej, Czytelnia Literatury Ekonomicznej, Czytelnia Czasopism i inne. Poza tym prowadzone są wypożyczenia zbiorów na zewnątrz. Wypożyczać mogą nie tylko studenci i pracownicy Uniwersytetu, lecz także użytkownicy spoza uczelni. Ta druga grupa ma ograniczony limit wypożyczeń, pozwalający na wypożyczenie 5 egzemplarzy na miesiąc. Studenci i pracownicy mogą wypożyczać 10 egzemplarzy na taki sam okres. Poza tym studenci mają do dyspozycji literaturę hobbystyczną, której egzemplarze mogą także wypożyczać na zewnątrz.

Na terenie BME OMIKK poza Biblioteką Główną działa 90 bibliotek instytutowych, których zbiory zintegrowane są z katalogiem centralnym. Biblioteki instytutowe pracują na rzecz poszczególnych instytutów i nie mają charakteru biblioteki publicznej (zamknięte są także dla studentów). Każdy instytut rezerwuje w swoim budżecie pieniądze na zakup zbiorów. Zakup ze wskazaniem listy tytułów zlecany jest Bibliotece Głównej, która te zbiory opracowuje i włącza do katalogu centralnego. W bibliotekach instytutowych nie są zatrudnieni bibliotekarze. Pracownicy instytutów korzystają ze zbiorów swoich bibliotekach na

miejsu w czytelni. Jeśli chcą wypożyczyć książki muszą z nimi przyjść do Biblioteki Głównej i tam dokonać formalności.

BME OMIKK świadczy usługi informacyjne, których głównym zapleczem jest Oddział Informacji i Czytelnia Informacyjna wyposażona w stanowiska komputerowe z dostępem do baz danych. Czytelnia Informacyjna początkowo była przeznaczona tylko dla kadry profesorskiej. Obecnie mogą z niej korzystać wszyscy użytkownicy biblioteki. Pracownicy Oddziału Informacji udzielają pomocy w wyszukiwaniu informacji na temat literatury krajowej i zagranicznej w oparciu o katalogi kartkowe, centralny katalog komputerowy oraz dostępne bazy danych. Wykonują także zamówienia na zestawienia bibliograficzne. Terminale komputerowe dostępne są także w holu biblioteki. Tam jednak można skorzystać tylko z katalogu, bez możliwości dostępu do Internetu.

BME OMIKK pełniąc rolę nie tylko biblioteki akademickiej, lecz także narodowej biblioteki technicznej współpracuje z setką instytutów naukowych oraz z firmami przemysłowymi. Prowadzi krajową i międzynarodową wymianę zbiorów bibliotecznych (m.in. z BG PW). Do struktury organizacyjnej biblioteki włączono także Oddział Tłumaczeń, którego specjaliści zajmują się tłumaczeniem literatury technicznej i ekonomicznej z 21 języków na język węgierski.

W szerokim zakresie prowadzona jest także działalność wydawnicza. Biblioteka wydaje 15 tytułów własnych miesięczników, a także abstrakty i literaturę firmową. Specjalne zamówienia na zakup obcych książek może składać kadra profesorska prowadząca wykłady w obcych językach.

Zajęcia odbywające się w języku francuskim wspierane są przez rząd francuski. Specjalne subwencje przeznaczane są na zakup książek w tym języku, a także innych publikacji.

W tym roku BME OMIKK zainstalowała nową wersję systemu Aleph. Wprowadzenie nowego oprogramowania zaplanowano na okres wakacyjny. Zadanie związane z wdrażaniem nowych rozwiązań okazało się bardzo trudne. Zdecydowano się na zamknięcie biblioteki dla użytkowników, a kadra biblioteczna dostała przymusowy urlop. Wdrożenie nowej wersji spowodowało problemy z konwertowaniem starych rekordów. Pojawiły się także problemy z wydawnictwami ciągłymi, głównie z czasopismami i seriami.

(A.T.)

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (The Library of the Hungarian Academy of Sciences).

<http://www.mtak.hu> działa od 1826 r., mieści się w Centrum Budy w starym zabytkowym budynku, do którego powróciła w 1998 r. (wcześniej własność miasta, przedtem pierwsza siedziba biblioteki). Na jego czterech poziomach rozmieszczone są agendy biblioteki, a także katalogi kartkowe i zbiory.

Zasoby biblioteki liczące ponad 2 mln zbiorów. Niezwykle interesujące unikatowe kolekcje, w skład których wchodzi książki rękopiśmienne i inkunabuły, olbrzymia kolekcja starodruków i innych starych cennych książek, zbiory ikonograficzne i inne - m.in. rękopisy wielu utworów literackich, udostępniane są nie tylko naukowcom, lecz również studentom i nauczycielom.

Biblioteka Węgierskiej Akademii Nauk prowadzi szeroką międzynarodową wymianę zbiorów naukowych, m.in. z Polską Akademią Nauk. W ramach współpracy międzynarodowej Biblioteka Węgierskiej Akademii Nauk podejmuje międzynarodowe projekty z wieloma krajami Unii Europejskiej. Wspólnie z Polską, Czeską i Słowacką Akademią Nauk zdecydowano się na projekt udostępniania w wersji elektronicznej bibliografii redagowanej przez przedstawicieli kilku krajów: CEJSH – The Central European Journal of Sciences and Humanities (Środkowo-Europejskie Czasopismo Nauk Społecznych i Humanistycznych) — zawiera opisy bibliograficzne publikacji z wielu źródeł oraz ich streszczenia. Funkcjonuje w takim samym oprogramowaniu jak polska baza BazTech.

W Bibliotece Węgierskiej Akademii Nauk otrzymaliśmy wiele ważnych wskazówek w związku z wdrażaną tam 16 wersją Alepha, choć wcześniej, podczas wizyty w BME OMIKK, opinia na ten temat była całkowicie odmienna i ta druga wydaje się nam bardziej prawdopodobna z uwagi na akademicki profil zbiorów i potrzeby użytkowników.

W 1998 r. rozpoczęła się komputeryzacja biblioteki i jednocześnie digitalizacja zbiorów w celu zabezpieczenia najcenniejszych kolekcji. Obecnie biblioteka posiada ogromną kolekcję mikroform, m.in. kolekcję 4 tys. pełnotekstowych prac doktorskich na mikrofiszach.

Komputeryzacja rozpoczęła się na bazie zakupionego systemu Aleph w wersji 500. Potem zmieniono ją na wersję 14. W tym roku wdrożono wersję 16 (którą zachwalano naszej grupie jako łatwą w nawigacji i nie sprawiającą problemów). Do komputerowego katalogu wprowadzane są zbiory bieżące, zaś katalogi kartkowe starych zbiorów są skanowane i zamieszczane w Internecie. Dzięki wsparciu

Ministerstwa Edukacji i Kultury skanowany jest obecnie alfabetyczny katalog kartkowy od 1950 r. Wszystko to, zapewnia dostęp do informacji o wartościowych kolekcjach.

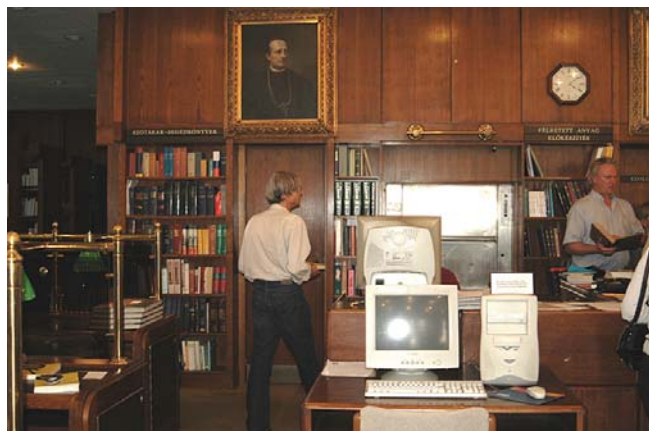
W zakresie digitalizacji unikatowych kolekcji Oddział Informatyzacji współpracuje z Oddziałem Zbiorów Specjalnych.

Oddział Informacji oferuje usługi informacyjne w bogatym zakresie. Kierowane są tutaj zamówienia na cytowania literatury naukowej, napływające z ośrodków naukowych, zamówienia na wskazania wartości Impact Factor poszczególnych tytułów czasopism. Na bazie tradycyjnych i elektronicznych zasobów wykonywane są zestawienia tematyczne. Podobnie jak BME OMIKK, Biblioteka Węgierskiej Akademii Nauk ma także dostęp do Web of Science oraz czasopism Elsevier'a dzięki przynależności do narodowego konsorcjum, które jest finansowane przez Ministerstwo Edukacji. Pozostałe bazy danych kupowane są w ramach indywidualnych licencji.

Do jednoczesnego wyszukiwania we wszystkich bazach Biblioteka zakupiła multiwyszukiwarę MetalLib. Niestety nie została ona zaprezentowana naszej grupie z przyczyn technicznych (nie została wdrożona, nie działa) tak więc trudno o jakąkolwiek ocenę w tej sprawie.

Biblioteka Węgierskiej Akademii Nauk prowadzi także działalność wydawniczą publikując różne słowniki. Są one udostępniane studentom w Czytelnii Informacyjnej. W tej czytelni rezultaty wyszukiwania w postaci rysunków, zdjęć, wykresów można drukować w kolorze lub skanować.

Czytelnia Biblioteki Węgierskiej Akademii Nauk na 1 piętrze (aut.

J.B.Kucharska)

Do dyspozycji użytkowników są także własne bazy danych, tworzone przez Bibliotekę Węgierskiej Akademii Nauk. Są to bibliograficzno-abstraktowe bazy z dziedziny technologii, ochrony środowiska, energii. Od dwóch lat poza abstraktami dołączane są do nich pełne teksty publikacji. Bazy te tworzone są równoległe w wersji drukowanej (skrótowej) i elektronicznej (pełnej).

Użytkownicy mogą korzystać nieodpłatnie z dostępu do Internetu i baz danych. Wszystkie stanowiska komputerowe znajdujące się na terenie biblioteki umożliwiają dostęp do baz danych własnych, krajowych i zagranicznych. Poza tym

korzystanie z komercyjnych baz danych jest możliwe z komputerów spoza biblioteki poprzez system kontroli dostępu.

(A.T.)

Szybki spacer po trzech stolicach

Pierwszym miastem na trasie naszego zwiedzania była Praga (18 września). Do jej centrum dotarliśmy metrem.

Ze stacji koło Placu Wacława przeszliśmy obok Rynku Starego Miasta do Biblioteki Technicznej mieszczącej się tuż przy moście Karola. Po jej zwiedzeniu wyszliśmy na Plac Krzyżowców z kościołami Zbawiciela i św. Franciszka oraz pomnikiem cesarza Karola IV. Roztacza się stąd piękny widok na most i położone na przeciwległym brzegu Wełtawy Hradczany i Małą Stranę. Mostu, wybudowanego w XIV wieku wg projektu Piotra Portera strzegą z obu stron dwie gotyckie wieże, niegdyś fragmenty fortyfikacji miejskich.

Zdobia go barokowe rzeźby - najstarszą jest figura św. Jana Nepomucena z 1683 r. Po zwiedzeniu mostu wolny czas większość wycieczkowiczów spędziła w sklepikach na ulicy Karola, nieliczni dotarli aż na Rynek Staromiejski. Znajduje się tu ogromny pomnik Jana Husa, gotycki kościół Panny Marii nad Tynem i barokowy św. Mikołaja a także ratusz Staromiejski, który zdobi słynny XV-wieczny zegar astronomiczny – Orloj.

Na Moście Karola w Pradze (aut. M. Pierewoj)

Po wizycie w Bibliotece Narodowej, mieszczącej się w budynku Klementinum – dawnego jezuickiego klasztoru i uniwersytetu, przemierzaliśmy ponownie most i szybkim marszem przez ulicę Mostecką i Rynek Małastrański dotarliśmy na Hradczany – siedzibę władców Czech, a od 1918 r. prezydentów republiki. Początki zamku sięgają IX w., kiedy książę Borzywoj z dynastii Przemyślidów zbudował drewniany gród, rozbudowywany i przekształcany przez kolejnych władców. Przez dwa dziesięciolecia otoczone przez XVIII-wieczne monumentalne budowle zaprojektowane przez Nicolò Pacassiego – pierwszy z

rzeźbami Ignaza Plotzera, drugi z barokową fontanną, weszliśmy na trzeci z ogromną katedrą św. Wita. Pierwszy kościół – romańską rotundę wybudował w 926 r. św. Wacław, kolejny powstał tu po roku 1060. Budowę obecnej gotyckiej bazyliki rozpoczął Karol IV w 1344 r. Przerwana w 1419 r. budowa została dokończona w XIX i początkach XX wieku. Po prawej stronie katedry znajduje się stary pałac królewski z Salą Władysławowską. Ponieważ katedra była już zamknięta dla zwiedzających skierowaliśmy się w stronę Złotej Uliczki, według legendy siedziby alchemików Rudolfa II. Naprawdę w domkach przy murze mieszkali strzelcy zamkowi, a potem złotnicy. Potem znów przeszliśmy przez most, udaliśmy się na obiad w rejonie Starego Miasta i wieczorem opuściliśmy Pragę.

(A.P.)

Do Wiednia przybyliśmy wczesnym popołudniem (19 września). Po przekroczeniu granic miasta z okna busu oglądaliśmy kaplicę Jana III Sobieskiego na wzgórzu Kahlenberg. Przemierzając się wzdłuż Kanału Dunaju dostrzegliśmy XI-wieczny kościół św. Ruprechta, spalarnię śmieci – najlepsze dzieło Friedensa Reicha Hundertwassera (1988-92) oraz secesyjne kino Odeon, zeszpconne współczesną nadbudową wejścia i tarasu.

Po wizycie w Bibliotece Narodowej, kontynuującej tradycje dawnej Biblioteki Dworskiej Habsburgów (1723-35; proj. Johann Bernhard Fischer von Erlach; skrzydła boczne 1763-73 – Nicolaus Pacassi), spacerowaliśmy po terenie Hofburga: od Placu Bohaterów (Heldenplatz) z pomnikami arcyksięcia Karola i księcia Eugeniusza Sabaudzkiego (Anton Fernkorn 1859-65) przez dziedziniec In der Burg ze statua cesarza Franciszka I (1846; Pompeo Marchesi), renesansową Bramę Szwajcarską Starego Hofburgu (1552), barokową bramę Kancelarii Państwa (Fischer von Erlach młodszy) do Michaeltor (ukończona w 1893 r.). Przechodząc obok dawnego budynku stajennego (Stallburg; 1558) mieszczącego galerię malarstwa europejskiego XIX w., oraz maneżu – siedziby słynnej Hiszpańskiej Szkoły Jazdy – dotarliśmy do Josefpłatz z pomnikiem cesarza Józefa II dłuta Franza von Zaunera (1806). Minęliśmy czternastowieczny kościół Augustianów, regotytyzowany w końcu XVIII w., pełniący funkcję świątyni dworskiej. W jej murach złożono urny z sercami rodziny cesarskiej.

Przez ogrody zamkowe, wzdłuż gmachu Nowego Hofburgu (Gottfried Semper proj.; Karl Hausenauer realizacja – 1881) i przekroczeniu Nowej Bramy Burgu (1824; Peter de Nobile) dotarliśmy do Placu Marii Teresy. Z dwóch stron zamknięty bliźniaczymi gmachami Muzeum Historii Sztuki i Muzeum Historii Naturalnej (1873-81: Semper i Hansenauer) z pomnikiem cesarskiej w centrum (C. Zumbusch).

Wieczorem spacerowaliśmy wzdłuż Ringu, oglądając niewielki fragment czterokilometrowej alei: neoklasycystyczny gmach Parlamentu (1873-83; Theophil Hansen) z fontanną Ateny (1902) oraz neogotycki ratusz (1872-83; Friedrich von Schmidt). Autobusem

przejechaliśmy obok neogotyckiego kościoła wotywnego – wotum za ocalenie cesarza Franciszka Józefa (1856; Heinrich Ferstel) oraz centrum rozrywki na Praterze.

Rankiem następnego dnia zachwycaliśmy się panoramą z dachu Biblioteki Technicznej, a po spotkaniu podziwialiśmy kościół św. Karola Boromeusza (1716-37; Johann Bernhard Fischer von Erlach). Słynna abstrakcyjna rzeźba Henry'ego Moore'a (1970) w sadzawce przed fasadą świątyni została zdominowana przez ponad sto różnokolorowych niedźwiedzi dekorowanych przez artystów z krajów islamskich, czasowo eksponowanych na tle barokowej budowli.

Ringiem, gdzie obejrzelśmy gmach Opery (ukończony 1869; A. Von Siccardsburg, E. Van der Null) oraz bocznymi ulicami z secesyjną zabudową dotarliśmy do Rynku (Platz). Licząca 137 m wieża gotyckiej katedry św. Stefana (XII-XV w.) góruje nad miastem wewnętrznym i stanowi jeden z symboli miasta. Zwiedzanie świątyni rozpoczęliśmy od tzw. Bramy Olbrzymów. Niewiele czasu pozostało na zapoznanie się z budowlami słynnej ulicy Graben: z barokową Kolumną Św. Trójcy, zwanej Kolumną Zarazy, (1687; Lodovico Burnacini i Fischer von Erlach) oraz kościołem św. Piotra, przebudowanym przed 1745 r. (Johann Lucas von Hildebrandt).

W krypcie pobliskiej skromnej świątyni kapucynów podziwialiśmy kilkadziesiąt sarkofagów rodziny Habsburgów. Fontanna Rzek na placu przed jej fasadą (1739; Georg Raphael Donner) należy do najpiękniejszych w Wiedniu. Ostatnie chwile spędziliśmy odpoczywając w parku Miejskim nad Wiedenką (E. Hellmer 1862), podziwiając zegar kwiatowy i obowiązkowo fotografując się przed złotym pomnikiem wiedeńskiego „Króla Walca” – Jana Straussa syna.

(aut. J.B.Kucharska)

Ostatnim miastem na naszej turystycznej trasie był Budapeszt. Zwiedzanie stolicy Węgier rozpoczęliśmy w czwartkowy poranek (21 września) od budynku biblioteki Uniwersytetu Technicznego i Ekonomicznego, założonego w 1782 r. przez cesarza Józefa II. Macierzysty budynek uczelni w stylu historyzującym projektu Alajosa Hauszmana (1841-1926) wybudowany w 1906 r. jest monumentalną budowlą, położoną równolegle do nadbrzeża Dunaju w Budzie. Neogotycki budynek biblioteki, nieco

późniejszy od gmachu głównego, został zaprojektowany przez architekta Samu Pecza i ukończony w 1909 r. Architekt nadał mu jako „świątyni wiedzy” formę nawiązującą do kościoła gotyckiego.

Czytelnia Ogólna BME OMIKK (aut. J.B.Kucharska)

W centrum biblioteki znajduje się hall ze sklepieniem krzyżowo-żebrowym o charakterystycznym skonstrastowaniu ceglanych żeber z tynkowanym wypełnieniem. Północne zakończenie budynku tworzy absyda, mieszcząca salę czytelnia. Budynek posiada także „krypty” – pod czytelnią umieszczono magazyn książek. Budynek biblioteki jest połączony na wysokości pierwszego piętra z gmachem uczelni zabudowanym mostkiem.

Wejście do BME OMIKK i widok łącznika (aut. J.B.Kucharska)

Panoramę Budapesztu podziwialiśmy ze Wzgórza Gellerta – dolomitowej skały wznoszącej się 130 m nad brzegiem Dunaju, noszącej imię biskupa, który według legendy w 1046 r. w tym miejscu został strącony przez pogan i poniósł śmierć. W 1904 r. ku jego pamięci wystawiono w miejscu domniemanej śmierci monumentalny pomnik przedstawiający postać biskupa z krzyżem w rękę, u którego stóp klęczy nawrócony Węgier. Figury umieszczono na tle półkolistej kolumnady. W 1947 r. na jego szczycie wystawiono 14-metrową Statuę Wolności upamiętniającą wyzwolenie Węgier po II wojnie światowej.

Jadąc nadbrzeżem Dunaju oglądaliśmy Most Łańcuchowy – jeden z symboli miasta. Jego budowę rozpoczęto w 1840 r. i trwała ona 9 lat. Projekt wykonał Anglik Tierney William Clark nadając mu charakter neoklasycystyczny. Most posiada dwa kamienne pylony, na których zawieszono są łańcuchy dźwigające most. Z obu jego końców, na kamiennych postumentach umieszczono w 1853 r. kamienne posągi lwów autorstwa Janosa Marschalko. Wielkie wrażenie zrobił na nas budynek Parlamentu (w Peszcie) – monumentalny, neogotycki gmach zaprojektowany przez Imre Steindla (1839-1902). Budowa trwała od 1884 do 1902 r. Główna fasada budynku (długości 268 m) znajduje się od strony Dunaju i tworzy wzdłuż nadbrzeża element dominanty. Bryła budynku została zaprojektowana symetrycznie na planie prostokąta. Dzieli się na trzy części: dwa skrzydła boczne i część środkową zwieńczoną imponującą kopułą wysoką na 96 m. Elewacje zewnętrzne zdobią posągi węgierskich królów, wodzów i rycerzy. Boczne skrzydła w parterze posiadają ogromne arkady. Takiej samej wysokości jest kopuła zwiedzanej przez nas Bazyliki św. Stefana, wybudowanej w latach 1845-1905 wg projektu J. Hilda, M. Ybla i J. Kausera. Zaprojektowana na planie centralnym z dominantą w postaci właśnie kopuły. Widok wnętrza tej wspaniałej neoklasycystycznej świątyni robi ogromne wrażenie swoją monumentalnością i bogactwem użytych środków. Jest ono wyłożone kilkoma rodzajami marmuru o różnej kolorystyce z dominacją barwy bordowej. Wewnątrz kopuły i nad głównym wejściem w elewacji zewnętrznej umieszczono wspaniałe mozaiki. Przepych podkreślają liczne złocenia detali rzeźbiarskich. W nocnej już scenerii podziwialiśmy Pałac Królewski wznoszący się na Wzgórzu Zamkowym. Najstarsze relikty zabudowy pochodzą z 1 poł. XIV w. z okresu panowania Andegawenów. Obecnie istniejące budynki powstały już za czasów rządów Habsburgów. Maria Teresa (1740-1780) wybudowała tu wielki pałac, który uległ zniszczeniu podczas powstania w 1848 r. Odbudowany w latach 1875-1904 otrzymał ponad dwukrotnie większą skalę i nowy akcent – kopułę. Obecnie znajduje się w nim m.in. Węgierska Galeria Narodowa, Muzeum Historyczne Budapesztu i Biblioteka Narodowa. Wspaniałe iluminowane budynki pałacowe w stylu klasycyzującego baroku razem z Bramą Lwów i Fontanną Macieja, wkomponowaną w elewację, sprawiały zjawiskowe wrażenie. Wszyscy wrzuciliśmy do fontanny po monecie, żeby jeszcze tu wrócić.

Ostatnim punktem programu naszego zwiedzania był plac Bohaterów z Pomnikiem Milenijnym. Budowę pomnika zainicjował w tysiąclecie powstania państwa węgierskiego (896 r) parlament. Budowa trwała od 1896 do 1929 r. Pomnik składa się z części centralnej – kolumny o wys. 36 m, z posągami archanioła Gabriela. U jej stóp stoją posągi księcia Madziarów – Arpada i jego sześciu wodzów. Tło centralnej kolumny tworzą dwie monumentalne kolumnady zamykające plac z dwóch stron o rozpiętości łuku 85 m. Na ich górnych skrajnych krawędziach umieszczono

alegoryczne posągi Pracy i Dobrobytu oraz Wiedzy i Chwały. Zaś od środka rzeźby rydwanów Boga Wojny i Bogini Pokoju. Między kolumnami rozstawiono rzeźby postaci władców i mężów stanu Węgier. Po obu stronach placu znajdują się bliźniacze klasycystyczne budynki Pałacu Sztuki i Muzeum Sztuk Pięknych, oddane do użytku w 1906 r.

Nieopodal Placu Bohaterów znajduje się zamek Vajdahunal zbudowany pod koniec XIX wieku wg proj. Ignaca Alpera. Umieszczono na jego terenie najsłynniejsze budynki z terenu Węgier, z różnych okresów historycznych, które zostały zaprezentowane jako dorobek kultury węgierskiej na Wystawie Tysiąclecia Węgier. Wewnątrz założenia stoi pomnik Anonimusa, nieznanego zakonnika króla Beli III, autora „Kroniki Węgrów”.

Zwiedzanie Placu Bohaterów było ostatnim punktem naszego programu turystycznego, po którym udaliśmy się w drogę powrotną do domu.

(K.Ż.)

Uczestnicy wycieczki:

W Wiedniu

(aut. M.Pierewoj)

W Budapeszcie

(aut. J.Zaleski)